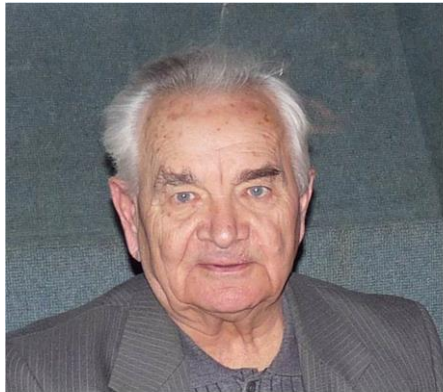

Za docentom Jánom Pašiakom * 1929 – † 2018

24. januára 2018 vo veku nedožitých 89 rokov zomrel člen zakladajúcej generácie sociológie na Slovensku doc. PhDr. Ján Pašiak, CSc. J. Pašiak bol jedným z najvýznamnejších a najznámejších slovenských sociológov, odborník so širokým záberom a rozhľadom. Bol nielen najvýznamnejším predstaviteľom, ale i zakladateľom sociológie sídiel a priestorovej sociológie a má celkove nezastupiteľné miesto pri budovaní a rozvoji modernej sociológie na Slovensku.

Rodák z Tisovca (1929), kde absolvoval základnú školu a gymnázium, následne začal študovať sociológiu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave u prof. A. Štefánka. Po zrušení sociológie dokončil štúdium v odboroch filozofia a história.

Profesionálny život J. Pašiaka bol 35 rokov spojený so SAV, kde prichádza pracovať v r. 1962. Podieľal sa na vytvorení samostatného oddelenia sociálnych výskumov Filozofického ústavu SAV, ktoré aj viedol. Od r. 1965 pôsobil ako zástupca riaditeľa vytvoreného samostatného Sociologického ústavu SAV a v rokoch 1969 – 1970 ako jeho riaditeľ. V tomto období sa podieľal na založení Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, ako aj Katedry sociológie na FF UK v Bratislave. Zaslúžil sa o prvé preklady literatúry z metodológie sociologického výskumu do slovenčiny. Okrem metodológie sa venoval všeobecnej sociológii a sociológii národa, dejinám staršej slovenskej sociológie (napr. S. Tešedík, A. Štefánek), ako i dejinám slovenskej sociológie po jej obnovení koncom 60. Rokov. Jeho osobné skúsenosti a poznatky z tohto obdobia majú nezastupiteľný význam pri mapovaní vývoja sociológie najmä vo vzťahu ku kontextuálnemu spoločensko-politickému i personálnemu rámcu, v ktorom sa tento vývoj realizoval.

Normalizačné postihy ho prinútili odísť zo Sociologického ústavu, a tak v r. 1971 prichádza pracovať do Ústavu stavebníctva a architektúry SAV. Tu sa začína jeho najplodnejšie tvorivé a priekopnícke obdobie spojené s budovaním a rozvojom priestorovej sociológie. Vytvára sa mu nový priestor pre aktívny vstup do sociologického diania, často v pozícii prvolezca. V roku 1984 sa stáva vedúcim oddelenia urbánnej sociológie. Na tomto ústave pracoval do r. 1993, potom sa opäť vracia do Sociologického ústavu SAV. Tu pôsobil do r. 1997, keď odchádza do dôchodku a adaptuje sa na rolu „sociológa emerita“, rolu,

ktorú ako sám hovoril, „si treba zaslúžiť a naučiť sa ju plniť, čo vôbec nie je také jednoduché“.

Jeho odchod do dôchodku neznamenal aj jeho rozlúčku so sociológiou, naďalej zostal vedecky aktívny a podieľal sa na viacerých výskumných projektoch. Ako sám konštatoval: „Umenie odísť zo zamestnania som ako tak zvládol, ale čo som nezvládol – je umenie odísť z povolania, profesie – to asi nedokážem, ale budem donútený – c`est la vie.“

Ján Pašiak bol autorom viac ako pol druhej stovky vedeckých a odborných štúdií a rozsiahleho súboru vedeckovýskumných správ. Známe sú jeho publikácie *Človek a jeho sídla* (1980), *Sídelný vývoj* (1990), v ktorých rozpracoval základné koncepty a terminológiu sídelného vývoja. Z prác posledného obdobia spomeňme aspoň *Vývoj sociálno-ekologickej situácie slovenskej spoločnosti* (1995) či *Sociálna marginalita území Slovenska* (1995), *Regionálny rozvoj Slovenska: východiská a súčasný stav* (2004), *Regionálny rozvoj Slovenska z pohľadu priestorovej sociológie* (2006) a *Sociálne zdroje lokálneho a regionálneho rozvoja* (2008). Všetky znamenali významný prínos k rozvoju teórie a metodológie priestorovo orientovanej sociológie a k poznaniu vývoja slovenskej spoločnosti a jej sociálno-priestorovej situácie.

J. Pašiak dokázal zaujímavo prezentovať svoje hlboké znalosti nielen zo sociológie, ale aj z problematiky urbanizmu, bývania a architektúry, sídelného a regionálneho rozvoja, J. Pašiak vždy disponoval nielen veľkým odborným potenciálom, ale i výbornými schopnosťami komunikácie s odborníkmi z rôznych oblastí, rozvahou, vedel hľadať vzájomný kompromis. Tieto jeho odborné a ľudské schopnosti urobili z neho autoritu vyhľadávanú pre výskumné tímy multidisciplinárneho charakteru. Prejavovali sa i vo vzťahu k bežným ľuďom, čo bolo veľmi efektívne pri terénnych výskumoch či sondách.

J. Pašiak nikdy nebol kabinetným teoretikom. Významná bola jeho *vedecko-konzultačná a expertízna činnosť* orientovaná na spoluprácu s architektmi, urbanistami, ekonómami či územnými plánovačmi, ale i pracovníkmi decíznej sféry a verejnej správy. Išlo o celý rad úloh spojených s riešením sociálno-ekonomických problémov, ako i sociálno-územným rozvojom sídiel a územných celkov. Významnú úlohu „prvolezca“ zohral pri „pionierskych“ výskumných aktivitách, kde jeho pozícia hlavného odborného gestora bola zrejmá a nenahraditeľná. Týkalo sa to napr. vypracovania pilotných programov sociálno-ekonomického rozvoja okresov (Trnava, Levice), ako aj sociálno-priestorových dopadov výstavby jadrových elektrární na Slovensku (Mochovce) či problematiky rozvoja Bratislavy, jej mestského centra alebo koncepcie rozvoja bývania v Bratislave. Bol vedúcou osobnosťou kolektívu, ktorý vypracoval *Program obnovy dediny* a viedol medzinárodný grant orientovaný na sociálnu marginalitu území na Slovensku. Podieľal sa na

vypracovaní *Prognózy rozvoja vedy a techniky a jej využívania v SR do r. 2015* a iných projektov riešených v Sociologickom ústave SAV a v iných vedeckých inštitúciách.

Za významné považujem aj jeho snahu o *znovuoživenie sociografických zájazdov* v duchu Štefánkovej sociografickej školy. Podarilo sa mu zorganizovať dva ročníky týchto zájazdov do málorozvinutých regiónov stredného Slovenska, ktoré absolvoval spolu s kolegami sociológmi z ÚSTARCH-u SAV. Bolo to neopakovateľné stretnutie s realitou života ľudí a všetci, ktorí sme tieto zájazdy absolvovali, sme boli J. Pašiakovi vďační za odbornú i ľudskú skúsenosť, ktorá sa nedá naštudovať, ale treba ju zažiť.

Väčšina sociológov, najmä vysokoškolských študentov poznala jeho jedinečnú osobnú web-stránku *_orientovanú na priestorovú sociológiu*, ktorá bola asi najnavštevovanejšou sociologickou stránkou na Slovensku. Jej neustála aktualizácia a nové netradičné aktivity dokumentovali nielen záujem J. Pašiaka o sociologické dianie, ale i jeho snahu aktivizovať slovenskú sociológiu a jej prezentáciu v čoraz významnejšom kyberpriestore vytváranom internetom.

J. Pašiaka ako vedca či produkty jeho rozsiahlej vedeckej, vedeckovýskumnej, ale i expertíznej a aplikačnej činnosti poznajú nielen členovia sociologickej obce, ale i pracovníci z odboru architektúry, urbanizmu, geografie, ekológie atď. Svojimi prácami prispel i k formovaniu sociálnej geografie a svojou pedagogickou činnosťou a publikáciami tiež k výchove študentov sociológie, geografie, architektúry a urbanizmu i ekológie. Pôsobil v rôznych funkciách v oblasti vedeckého, spoločenského i športového života. Bol členom redakčných rád časopisov *Architektúra a urbanizmus*, *Životné prostredie*, *Projekt* a v rokoch 1990 – 1995 hlavným redaktorom časopisu *Sociológia*.

V štruktúrach SAV zastával významné posty. V rokoch 1990 – 1995 bol predsedom Vedeckého kolégia pre filozofiu a sociológiu a v období 1996 – 1998 predsedom Vedeckého kolégia pre sociológiu a politológiu. V rokoch 1992 – 1999 bol predsedom komisie pre udeľovanie vedeckých hodností DrSc. pre odbor sociológia. V rokoch 1990 – 1992 bol predsedom Vedeckej rady SÚ SAV.

Jeho mnohostranná vedeckovýskumná činnosť bola ocenená viacerými poctami. Bol členom kolektívu, ktorý dostal *Národnú cenu SR*, dvojnásobným nositeľom *Zlatej plakety Ludovíta Štúra za zásluhy v spoločenských vedách* a tiež *Ceny SAV za vedecko-popularizačnú činnosť*. Za prácu pre rozvoj Bratislavy dostal *Medailu mesta Bratislavy*, ale i viacero ocenení a vyznamenaní za odbojársku činnosť i aktívnu činnosť v športových organizáciách a iné rezortné vyznamenania.

J. Pašiak bol patriot, čo sa prejavilo v jeho príkladnom vzťahu k svojmu rodisku a nezištnej pomoci, ktorú k rodnému kraju prejavoval. Bol „hybným

motorom“ konštituovania *Spolku rodákov a priateľov mesta Tisovec*, pre ktoré vypracoval viacero expertíz, napr. *Tisovec – predpoklady a podmienky rozvoja miestnej filantropie*. Spolupracoval pri zakladaní občianskych združení v Tisovci, Klenovci a Hrachove. V školskom roku 2000 – 2001 dochádzal z Bratislavy vyučovať na Ev. gymnázium v Tisovci sociológiu a pre študentov vypracoval aj *Vademecum k základom sociológie*. Bol zostavovateľom *Almanachu spomienok na Tisovec* (2012), prezentujúceho široké spektrum autentických spomienok rodákov na ich rodné mesto. Z prác v prospech rodného regiónu spomeňme aspoň projekt Phare *Revitalizácia mikrooblasti Rimava a Rimavica (1999 – 2000)*, ktorého výstupom bola aj *Metodika revitalizácie marginálnych území*. O práci na tomto projekte povedal, že bola jeho druhou univerzitou nielen o komunitnej problematike, ale predovšetkým o sociálnych mechanizmoch ich fungovania a skutočnom živote malých obcí na konci 20. storočia.

Život doc. Pašiaka je aj príbehom o človeku, ktorému sa sociológia stala nielen srdcovou záležitosťou, ale i osudom. To, že dokázal zdolať i zložité osudové peripetie tvorivého a aktívneho vedeckého i osobného života vždy s rozvahou, nadhľadom i humorom, svedčí o pozoruhodnej osobnosti vedca i človeka. My, ktorí sme ho poznali, resp. mali česť s ním spolupracovať, sme tieto vlastnosti a schopnosti obdivovali a boli pre nás inšpiráciou.

Ďakujem osudu, že som mal česť s ním viac ako 25 rokov spolupracovať na jednom pracovisku a ďalšie dlhé roky sa s ním stretávať pri riešení výskumných problémov i po jeho odchode do dôchodku a byť s ním v častom telefonickom či mailovom kontakte. Až do jeho smrti. Viac ako 40 rokov môjho života je spojených s doc. Pašiakom. Pán docent, vďaka. Skláňam sa v hlbokkej vďake a úcte pred jeho pamiatkou.

Peter Gajdoš
Sociologický ústav SAV, Bratislava